

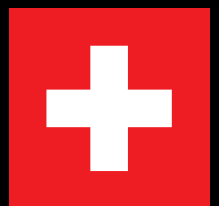
KANSAN VALTA

Kansankokous kokoontuu
Appenzellin keskusaukiolla.
Äänestys tapahtuu kättä
nostamalla.

Demokratia on kriisissä – paitsi Sveitsissä,
missä kantonin asukkaat kokoontuvat keskusaukiolle
päättämään asioista käsiäänestyksellä.

Teksti Suvi Turtiainen Kuvat Sami Kero

Lapseni ovat sveitsiläisiä. Heillä on syntymäoikeutenaan kirkkaanpunaiset Sveitsin passit.

Näin pääsi käymään, sillä tapasin tummapiirteisen miehen pietarilaisessa yökerhossa eräänä loppiaisena aikakausi sitten. Oli vuosi 2008 eli se kapea historian jakso, jolloin demokratia näytti

voittavan ja leviävän jopa Venäjälle.

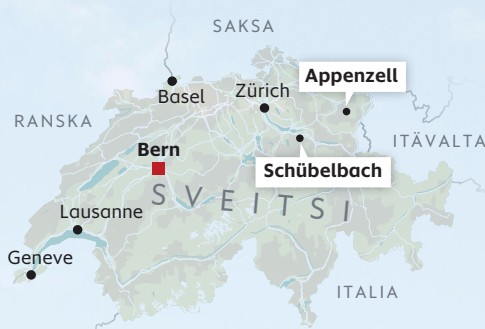
Pietari oli silloin paikka, jonne nuoret eurooppalaiset hakeutuivat juhlimaan. Mies kertoi nimekseen **Thomas**. Hän oli kotoisin Sveitsistä.

Mies paljastui ihanaksi, mutta hänen kotimaansa oli outo. Vuosia pidin Sveitsiä mahdollisimman tylsänä paikkana. Se oli vauras ja vakaa ja kuuluisa demokratiastaan, mutta siinä kaikki. Sveitsi pysyi paikallaan. Muu maailma kulki ohi.

Sitten alkoi tapahtua vähän liikaakin.

Sota palasi Eurooppaan. Autoritaariset johtajat ryhtyivät haastamaan demokratioita. Populistit horjuttavat nyt vapaan median ja oikeusvaltion riippumattomuutta. He lupaavat palauttaa vallan ”kansalle”.

Mutta Sveitsissä valta on aina ollut kansalla.

Ei voi olla totta. Miten joku voi marssia noin hitaasti.

Tupsuihin pukeutuneet isot miehet ja pienet pojat kantavat vaakunalippuja.

He johtavat kulkuetta kohti keskusaukiota. Askeleet ovat kuin hidastetusta videosta.

Matka raatihuoneelta aukiolle on muutama sata metriä. Normaalilla kävelyvauhdilla näky olisi minuuteissa ohi. Siksi marssijat hidastelevat.

Kulkue on tärkeä osa pian alkavaa rituaalia. On huhtikuun viimeinen sunnuntai eli päivä, jolloin täällä Sveitsin koillisessa kolkassa harjoitetaan demokratiaa sen suurimmassa muodossa.

Vapaat kansalaiset kokoontuvat Appenzellin kaupungin keskusaukiolle päättämään kantonsa Appenzell Innerrhodenin asioista.

Päätökset tehdään käsiäänestyk-

sellä. Aivan kuten antiikin Kreikassa, jossa vapaat miehet kokoontuivat äänestämään ja tulivat kehittäneeksi demokratian kantamuodon.

Nykyään suora demokratia on sveitsiläinen brändi. Mutta ehkä sitäkin tunnetumpi on Appenzellin keskusaukiolta avautuva maisema. Taustalla kohoaa Alppien pohjoinen ketju.

Vuoristoniityn lehmät näkyvät keskustaan kaukaisina pisteinä. Taloissa on ikkunaluukut. Rakennukset muistuttavat piparkakkutaloja.

Appenzellin tunnetun juuston resepti on salainen, ja sen tietää kuulemma vain kaksi ihmistä kerrallaan.

Sveitsi on täällä pysynyt paikallaan kuin vuori.

Marssi Appenzellin keskusaukiolle tuntuu jatkuvan ikuisuuden, vaikka se kestää puoli tuntia.

Tylsistyminen voi olla kokemusharha, sillä viime vuosina raportointi länsimaiden demokratioista on ollut pelkkää rähinää ja raivoa.

Yhdysvalloissa **Donald Trump** sai luodista kesken vaalitulaisuuden. Protestiliikkeet nostavat suosiotaan Euroopassa ja ottavat oppia Maga-liikkeeltä. Saksassa äärioikeiston vaalitulaisuuksiin pitää luovia mellakkapoliisien läpi. Somessa algoritmit nostavat kärjekkämpiä väitteitä.

Kaiken tämän rinnalla Sveitsin hidastempoinen rituaali on kuin toisesta todellisuudesta. Marssi toimisi Tiktok-videona vain moninkertaisesti nopeutettuna.

Paikallisille äänestyspäivä on suuri juhla. Miehillä on puvut ja naisilla juhlat vaatteen. Kuin koko kaupunki olisi matkalla kevätjuhliin.

Yksi suuri ero kuitenkin on. Miehillä on mukanaan miekka. Siis aivan oikea terävä miekka, johon on usein kaiverrettu oma, isän tai isoisän nimi.

Miekka on merkki äänioikeudesta – mutta vain miehillä.

Naiset kantavat mukanaan paperista lipuketta, joka heidän pitää esittää äänestyspaikalla. Naisten perinne demokratiassa on lyhyt, sillä he saivat täällä pienessä Appenzell Innerrhodenin kantonissa äänioikeuden vasta vuonna 1990. Demokratia oli siihen asti vain vapaiden miesten asia, sekin kuin antiikin Kreikassa.

23-vuotiaalla Jonas Federerillä on toisessa kädessä miekka ja toisessa olutta muovituopissa.

”Siinä ei ollut kyse syrjinnästä vaan perinteestä”, hän kommentoi.

Paikallisen käsityksen mukaan kyse ei ollut syrjinnästä vaan protestista sitä vastaan, että ul-

Eikö se ole riski, kun torilla äänestetään miekka kädessä?

komaailma – eli muu Sveitsi – yritti puuttua kantonin sisäisiin asioihin. Kun muut vaativat Appenzellin naisille äänioikeutta, paikalliset alkoivat vastustaa sitä vielä enemmän.

Tällä kertaa kansankokouksessa kantonin johtopaikalle on ehdolla nainen.

Sveitsissä tunnetaan sisäsyntyistä epäluuloa instituutioita kohtaan. Omaan kylään, kaupunkiin ja kantoniin luotetaan enemmän kuin keskusvaltaan Bernissä.

Liittovaltion valta onkin löyhempi kuin monessa muussa maassa.

Hallitusta vastaavassa liittoneuvostossa on seitsemän ministeriä vastaavaa jäsentä. Kaikki pääpuolueet ovat mukana liittoneuvostossa, jäsenet istuvat yli vaalikausien ja toimivat

vuorotellen vuoden kerrallaan maan presidenttinä. Sveitsiläiset eivät aina muista, kuka on sillä hetkellä maan presidentti.

Sveitsillä on oma linjansa. Se ei kuulu Euroopan unioniin eikä Natoon mutta toimii niiden kanssa yhteistyössä.

Keskusvalta on löyhä, mutta suora demokratia pitää maan yhtenäisenä.

Sveitsissä pidetään neljä kertaa vuodessa kansanäänestys, jossa kansalta kysytään suoraan poliittista kantaa.

Kysymykset vaihtelevat perustuslain muutoksesta bussipysäkin paikkaan.

Miekka kädessä heiluva Federer sanoo, että muun maailman kannattaisi ottaa mallia Sveitsin suorasta demokratiasta. Hänen mielestään raivoa olisi silloin ehkä vähemmän.

Suora vaikuttaminen on kuin varaventiili, jonka kautta voi vaikuttaa ja purkaa tyytymättömyyttään.

Mutta eikö tässä ole eskalaation riski, kun kuljetaan miekat käsissä ja katsotaan, miten naapuri äänestää?

Appenzellin kaupunki sijaitsee keskellä vuoristoa Sveitsin koillisosassa.

Paikalliset seuraavat Appenzellissa kulkuetta ennen keskusaukion käsiäänestystä.

Suomalaistaustainen kolumnisti Mikael Krogerus.

”Ehdottomasti ei. On kunniaksymys, ettei muiden päätöksistä valiteta.”

Federer innostuu, kun kerromme kuvaaja Sami Keron kanssa tulevamme Suomesta.

”Teidän pitää ehdottomasti tavata Saara!”

Suomalaisen tunnistaa Marimekon kangaskassista myös keskellä vuoristomaisemaa. Euroopassa ei taida olla kolkkaa ilman suomalaista.

Saara Itenin äiti tutustui aikoinaan sveitsiläiseen mieheen ja päätti perustaa tämän kanssa perheen. Suomalaisten naisten ja sveitsiläisten miesten liittoja on maassa hyvin paljon.

Saara Iten on kasvanut Appenzell Innerrhodenin kantonissa, ja hänelläkin on lappu taskussa eli äänioikeus päivän torikokouksessa.

Aamu on alkanut kavereiden kanssa yhteisellä aamiaisella, jossa on jo käyty läpi päivän äänestystä. Demokratia on yhteinen asia, ja äänestämään tullaan porukalla.

Saara Iten on hänkin pukeutunut juhlavaatteisiin. Jalassa on korkokengät, jotka vaihtuvat vasta äänestyksen jälkeen kassissa oleviin lenkkareihin. Iten on 26-vuotias viestinnän ja markkinoinnin opiskelija mutta asuu yhä osittain kotikantonissa.

Seuraamme ohi kulkevaa marssia yhdessä. Kadunvarret ovat täynnä yleisöä. Osa katselee kulkuetta piparkakkutalojen ikkunoista.

Sveitsiläisen suoran demokratian hidastunut tahti näkyi Itenin lapsuudessa. Hänen kotikunnassaan ei ollut julkista päivähoitoa, koska naiset olivat perinteen mukaisesti kotona ja miehet töissä.

Itenin suomalainen äiti oli yksi harvoista töissä käyvistä naisista. Ratkaisua joutui puolustamaan paikallisille.

”Kyllä siitä pikkuisen huomaan, että kaikki tapahtuu täällä vähän hitaammin”, Iten sanoo hyvin maltillisesti.

Sävy on ennemminkin toteava kuin ärsyyntynyt.

Saara Iten lähtee kulkemaan kohti keskusaukiota. Äänestys on alkamassa.

Naiset jäävät usein perinteen mukaan kotiin hoitamaan lapsia.

Jos pitäisi etsiä konservatiivisen alppikaupungin täydellinen vastakohta, se voisi olla tämä viileän tyylikäs kahvila keskellä kansainvälistä Zürichiiä.

Haluaisin tilata kahvin, jossa on maitoa. Mietin tilaustani ääneen. Pöydän toisella puolella istuva Mikael Krogerus ehdottaa sen sijaan caffè cremaa.

Tarjoilija toteaa lopulta, että heillä on americano, jonka saa maidolla. Päädyimme molemmat Krogeruksen kanssa tilaamaan americanot.

Krogerus on saksankielisen Sveitsin tunnetuimpia kolumnisteja. Hän selittää työkseen sitä, miten ihmiset käyttäytyvät toistensa seurassa.

Hän on kirjoittanut tietokirjat päätöksenteosta ja kommunikaatiosta – eli hyvin sveitsiläisistä asioista. Lisäksi on hän kokemusasiantuntija. Suomalaistaustainen Krogerus on asunut Sveitsissä yli 20 vuotta.

Krogerus nostaa miniesimerkiksi suorasta demokratiasta pohdintamme kahvin valinnasta.

Emme kumpikaan saaneet sitä kahvia, jonka aluksi halusimme. Mutta saimme osallistua päätöksentekoon ja vaikuttaa lopputulokseen.

Krogeruksen mukaan sama logiikka toimii suorassa demokratiassa.

Suora demokratia on kuin äänestäjän kuluttajansuoja. Sveitsissä ei riitä, että poliitikot tulevat valituiksi parlamenttiin. Sen lisäksi heidän pitää neljästi vuodessa pidettävissä kansanäänestyksissä valita kantansa ja kertoa se.

Appenzellin kansankokous on suoran demokratian äärimuoto. Muualla Sveitsissä suora demokratia tarkoittaa postilaatikosta tulevaa äänestyslippua, jonka voi myös palauttaa postitse. Mukana tulee kasakaupalla vaalimateriaalia.

”Moni ei lue kaikkea tai edes käy äänestämässä, mutta ihmisille annetaan tilaisuus osallistua.”

Kaikki vie aikaa, ja siksi Sveitsi liikkuu hitaasti. Päätökset vaativat laajan yhteiskunnallisen konsensuksen ennen kuin ne menevät läpi. Se leikkaa politiikasta heiluriliikkeen.

Krogeruksen mukaan on näyttöä siitä, että ihmiset äänestävät maltillisemmin, kun äänestyksellä on suora vaikutus omaan elämään.

Saara Iten on matkalla äänestysalueelle. Kädessään hänellä on todistus äänioikeudesta.

Miehet voivat todistaa
äänioikeutensa miekalla.
Miekan voi ostaa kuka
tahansa, mutta vilppi
on paikallisten mukaan
vaikeaa. Ulkopuoliset
tunnistetaan heti.

Vain äänioikeutetut päästetään köysin rajatulle keskusaukiolle.

”Et halua rikkoa järjestelmää, jos koet, että se on sinun järjestelmäsi”, hän sanoo.

Sveitsistä puuttuukin protestiliike, joka haluaisi kumota nykyisen järjestelmän. Saksassa ja Ranskassa oikean äärihaidan protestipuolueet ovat ennätysellisen suosittuja.

Myös Sveitsissä suurin puolue on oikeistopopulistinen, nimeltään Sveitsin kansanpuolue. Konsensukseen perustava päätöksentekojärjestelmä pitää sen kuitenkin maltillisena, vaikka sen ohjelma on samanlainen kuin muillakin keskieuropalaisilla laitaioikeistopuolueilla.

Eli vähemmän maahanmuuttoa ja Sveitsi pidettävä irti Ukrainan asistamisesta.

Sveitsin vauraus ja sujuvuus aiheuttavat sen, ettei venettä haluta keikuttaa. Junat kulkevat ajoissa, kaduilla on siistiä. Yhteiskunta toimii paremmin kuin esimerkiksi isossa naapurissa Saksassa.

”Sen takia Sveitsissä ei oikeastaan ole *Wutbürgerheitä*”, Krogerus sanoo käyttäen saksan sanaa, joka tarkoittaa jonkinlaista raivokansalaista.

Kun Sveitsi lopulta saa aikaan poliittisen päätöksen, se myös pitää. Ei oteta selkävoittoja, kuten kahden puolueen Yhdysvalloissa. Eikä

tehdä täyskäännöksiä, kun valta vaihtuu vasemmilta oikeistolle, kuten Suomessa.

Osansa on myös sveitsiläisellä kansanluonteella. Sveitsiläiset välttävät konflikteja.

”Sveitsiläiset ovat loputtoman kohteliaita. Se ei tarkoita, että he olisivat ystävällisiä. He eivät vain halua suututtaa ketään.”

Sveitsin perusidea on se, että erikieliset ja keskenään hyvin erilaiset ihmiset tulevat toimeen keskenään. Sveitsi on tahtoon perustava liittovaltio. Se sai alkunsa löyhänä liittoumana 1300-luvun taitteessa, kun kolme ensimmäistä aluetta

sopivat keskinäisestä yhteistyöstä. Legendan mukaan vuoristojärven rantaniityllä vannottiin niin sanottu Rütlin vala.

Käytössä on yhä latinankielinen nimi: *Confederatio Helvetica*, Sveitsin valaliitto.

Maassa on neljä virallista kieltä – saksa, ranska, italia ja vähän puhuttu retoromaani – sekä 26 keskenään hyvin erilaista kantonia. Mikään puolue ei kuitenkaan kampanjoi jotakin kieltä tai aluetta vastaan, kuten vaikkapa Belgiassa. Suomessakin populistit saattavat vastustaa pakoruotsia. Sveitsissä vastaavaa ei ole.

Tarjoilija tuo kahvit pöytään. Krogeruksen tuolilla roikkuu Marimekon kangaskassi. Se todella taitaa olla suomalaisuuden tunnus.

Krogerus on kasvattanut lapsensa Sveitsissä sveitsiläisen puolisonsa kanssa. Hän ei silti ole Sveitsin kansalainen, eikä hän saa äänestää.

Ulkomaalaisuudesta ei ole aina vain haittaa. Krogerus tunnetaan Sveitsissä suomalaistaustaisena kirjoittajana, ja suomalaisuus onkin hyvä brändi. Krogerus on asunut lähes aina ulkomailla mutta viettänyt kesä Tampereella ja suoritanut

siviilipalveluksen ruotsinkielisessä koulussa Helsingissä. Hän puhuu ruotsia mutta ei suomea.

Sveitsin passin saaminen on tehty hyvin paikalliseksi. Kansalaisuus on sidottu siihen kuntaan, jossa asuu. Eli myös ulkomaalaisen pitää pysyä Sveitsissä paikallaan, jos hän haluaa saada kansalaisuuden. Krogerus on muuttanut Zürichistä Baseliin.

Yleensä vaatimus on asua kymmenen vuotta Sveitsissä ja usein vuosia samassa kunnassa. Tällä logiikalla Suomessa kansalaisuuden saaminen voisi pitkittyä, jos muuttaisi Espoosta Vantaalle.

Monelle Suomeen tulleelle maahanmuuttajalle ajatus helsinkiläisyydestä tai tamperelaisuudesta voi olla helpompi kuin ajatus omasta suomalaisuudesta.

Sveitsin noin yhdeksästä miljoonasta asukkaasta yli 27 prosenttia on ulkomaan kansalaisia. He eivät saa äänestää, lukuun ottamatta joidenkin alueiden paikallisäänestyksiä.

”Sveitsi on sen vuoksi oikeastaan lumedemokratia”, Krogerus sanoo.

Kansalaisuuden saamisesta on tehty loputtoman vaikeaa, joten käytännössä iso osa asukkaista on lukittu päätöksenteon ulkopuolelle. Siinä ei ole mitään uutta. Sveitsissä naiset saivat yleisesti äänioikeuden vuonna 1971 eli 65 vuotta suomalaisnaisten jälkeen.

Muissakin maissa kansalaisuus on perusedellytys äänioikeudelle, mutta Sveitsistä tekee erikoisen se, että myös kansalaisuudesta päätetään vielä paikoin suoralla demokratialla.

On paikkakuntia, joissa paikalliset saavat vaikuttaa siihen, kenestä tulee sveitsiläinen.

Koulun liikuntasalin kattoon on nostettu kolmen eri kylän liput. Yhdessä kylät muodostavat Schübelbachin kunnan. Zürichiin on alle tunnin matka junalla.

Olemme siis hyvin tavallisella sveitsiläisellä taajama-alueella, josta käydään usein muualla töissä.

Liikuntasalin eturivi on varattu illan erityisvieraille. Lapussa lukee *Einbürgerungskandidaten* eli paikat ovat kansalaisuusehdokkaille.

Paikallisilla on kuntakokouksessa valta päättää, hyväksytäänkö ehdokkaat kansalaisiksi.

Ehdokkaita on tänä iltana kahdeksan: nelihenkinen saksalaisperhe, Eritreasta kotoisin oleva nuori sairaala-avustaja, serbialainen logistikko sekä yksi turkkilainen ja yksi kosovolainen.

He kaikki ovat asuneet Sveitsissä vähintään 15 vuotta.

25-vuotias Dorart Mehmeti on asunut koko elämänsä tässä samassa kunnassa, mutta silti hänellä on yhä vain Serbian kansalaisuus. Tänä iltana selviää, saako hän vihdoinkin Sveitsin kansalaisuuden.

”Uskon, että kaikki sujuu tänään hyvin. Olen optimistinen”, Mehmeti sanoo.

Vieressä istuva turkkilainen Yusyf Avci, 45, sanoo, etteivät hän olisi lähtenyt koko kansalaisuuden hakuprosessiin, ellei hän kokisi olevansa täysin integroitunut. Avci on asunut Sveitsissä vuodesta 1991 eli siitä lähtien, kun Neuvostoliitto lakkasi olemasta.

Sali on viimeistä paikkaa myöten täynnä paikallisia, mutta silti reilu satapäinen joukko edustaa vain pientä osaa 10 000 asukkaan kunnasta. Valta suorassa demokratiassa on niillä, jotka jaksavat osallistua.

Illan kokous julistetaan avatuksi paikallisen puhallinorkesterin esityksellä. Paikallisvaikutaminen todellakin on kestävyyslaji.

Kunnanvaltuustoa johtaa Sveitsin oman oikeistopopulistisen puolueen eli Sveitsin kansanpuolueen edustaja. Asiallistasta käy ilmi, että maahanmuutto hiertää täälläkin.

Koulu tarvitsee lisää rahaa, koska saksaa vieraana kielenä puhuvia lapsia on jatkuvasti enemmän.

Samaan aikaan Sveitsi tarvitsee maahanmuuttajia. Itäafrikkalaisesta Eritreasta pakolaisena Sveitsiin muuttanut Betelihem Asmerom, 21, työskentelee sairaalassa. Hoiva-alalla on pulaa työvoimasta kaikkialla Euroopassa. Hänenkin kansalaisuudestaan päätetään nyt.

Sveitsiläisiksi pyrkivät ehdokkaat ohjataan ulos liikuntasalista, kun on äänestyksen aika.

Heidän asiansa esittelee maahanmuuttokriittistä Sveitsin kansanpuoluetta edustava valtuutettu Valeria Geissbühler. Hän muistuttaa liikuntasalin yleisöä siitä, että kansalaisuuden myöntäminen on merkittävä päätös, sillä sitä ei voi perua.

Ehdokkaat ovat jo läpäisseet kaikki tekniset vaatimukset: kansalaisuuskokeen ja kielitestin. Koska kansalaisuus on sidottu kuntaan, ehdokkaiden piti tuntea paikalliset urheiluseurat nimeltä ja mielellään myös kuulua niihin.

”Mutta sveitsiläisyyteen kuuluu muutakin. Pitää tuntea kuuluvansa joukkoon ja olla osa yhteisöä”, Geissbühler sanoo yleisölle.

Viimeinen sana ennen kirkkaanpunaisen passin saamista on Schübelbachin asukkailla – tai kunnan niillä asukkailla, joilla on Sveitsin passi.

Sitten tulee hetki, jolloin kansalaiset saivat ilmaista vastalauseensa.

Lähikunnassa vastaavassa äänestyksessä esitettiin vastalauseita, kun erään naisen tiedettiin käyvän huomiota herättävän tiheästi naapuruston miesten luona. Sitten kävikin ilmi, että nainen harjoitti prostituutiota.

Ammatti on Sveitsissä sallittu eikä siis mikään tabu. Ongelma oli se, ettei nainen ollut maksanut työstään veroja.

Hänen kansalaisuushakemuksensa otettiin uuteen tarkasteluun.

Sveitsissä integraatio kiteytyy sääntöjen noudattamiseen ja verojen maksuun.

Schübelbachissa liikuntasali pysyy hiljaisena. Se tarkoittaa, että kenelläkään ei ole mitään sitä

Schübelbachin kunnalliskokouksessa on varattu eturivistä tuolit maahanmuuttajille, jotka hakevat Sveitsin kansalaisuutta.

Schübelbachin lähidemokratiassa valta on niillä, jotka vaivautuvat perjantai-iltana liikuntasaliin paikalle.

vastaan, että nämä kahdeksan paikallista saavat Sveitsin kansalaisuuden. Tämä on kuulemma yleistä.

Aiemmin valituksen sai tehdä kirjeitse, ja silloin vastalauseita tuli enemmän. Anonyyminä oli helpompi rähistä vastaan kuin nousta omilla kasvoillaan esittämään asiansa. Varsinkin jos ainoa motiivi vastustaa oli rasismi.

Ehkä tässä on suoran demokratian suurin taito: Ei ole tarvetta protestoida, kun tietää, että niin voisi halutessaan tehdä. Päätösvalta ei ole kasvottomalla valtionhallinnolla vaan samassa tilassa istuvilla ihmisillä.

Kansallisuusehdokkaat kutsutaan takaisin saliin. Heille kerrotaan, että kukaan ei vastustanut heidän uutta kansalaisuuttaan.

Ehdokkaat saavat pienet aplodit.

Paperit lähtevät eteenpäin lopullista hyväksymistä varten.

Sitten aletaan puhua budjetista, joka on ylittynyt muun muassa koirankakkajätösten siivoamisen takia. Suorassa demokratiassa pitää kiinnostua kaiken kokoisista päätöksistä.

Lapseni ovat sveitsiläisiä, mutta he ovat asuneet Sveitsissä vain pikkulapsina.

Sveitsin passissa heidän kotipaikkaseen on merkitty isälinjan kautta kulkeva kotipaikka. Se on pieni kunta, jossa emme ole ikinä edes käyneet.

En halunnut jäädä asumaan mieheni kotimaahan.

Oikeasti lapseni ovat syntyneet Helsingissä. Heillä on myös Suomen passit. Valtaosan elämästään lapseni ovat asuneet Berliinissä.

Muutimme aikoinaan pois Sveitsistä, koska koin, ettei loputtoman hitaassa suorassa demokratiassa saavuteta koskaan sellaista sukupuolten tasa-arvoa, joka olisi lähelläkään Pohjoismaiden tasoa. Päivähoito voi kaksilapsisessa perheessä maksaa tuhansia euroja kuussa. Monista kouluista tullaan kotiin syömään lounas. Huomattava osa naisista pysyy kotiäiteinä.

Mieheni asui mielellään kotimaansa pääkaupungissa Bernissä. Hänen ystävilleen on ollut iso yllätys, että en halua asua Sveitsissä. Sveitsiläisten maailmankuvassa kaikki kun tuntuvat haluavan muuttaa Sveitsiin.

Mieheni kuitenkin ymmärtää, miksi suomalaiselle naiselle konservatiivinen Sveitsi voi olla vaikea. Sveitsi on ehkä maailman kuuluisin demokratia, mutta se on kaukana tasavertaisesta maasta.

Kun perustimme perheen, seurasi suoran demokratian yleisin ja samalla vaikein muoto: meidän piti perheenä päättää, missä molemmat voisivat olla onnellisia.

Syntyi kompromissiratkaisu. Päädyimme Suomen ja Sveitsin välissä sijaitsevaan Saksaan. Molemmat saivat vaikuttaa päätökseen, ja molemmat olivat tyytyväisiä.

Appenzell Innerrhodenin kantonissa miehet eivät antaneet missään vaiheessa naisille äänioikeutta. Tarvittiin kansanliike, julkisen keskustelun aiheuttama paine ja oikeusvaltion väliintulo. Lopulta liittovaltion oikeusistuimien pakotti miehet päästämään naiset mukaan keskusaukiolle äänestämään. Oli vuosi 1990.

Askeleet ovat hitaita, mikä näkyi vielä huhtikuussa 2025. Alpitkin jatkavat rypistymistä eli kasvavat, mutta muutosta on vaikea havaita.

Seurasimme Appenzellin kansankokousta hotellin vinttikerroksen yläkunnasta. Käsiäänestyksen enemmistö erottui hämmästyttävän selvästi – käytännössä kaikki kädet kuuluivat valkoisille. Vieressä seissyt hotellin työntekijä älähti epäuskoisena, kun äänestyksen tulos selvisi.

Kantonin johtopaikalle oli valittu nainen. Se oli ensimmäinen kerta.

Valta kuuluu kansalle, mutta kansaan ei voi yksin luottaa. ●